

Nieuwsbrief I

“Onderzoek naar aanpassingen van het management of verrijkingselementen ter voorkoming van staartbijten en kannibalisme bij varkens”

Voorwoord

Beste lezer,

In februari 2013 werd het onderzoek naar aanpassingen van het management of verrijkingselementen ter voorkoming van staartbijten en kannibalisme bij varkens opgestart. Dit project is een samenwerking tussen Dier & Welzijn (KU Leuven|Thomas More) en de onderzoeksgroep Huisdierengenetica van Professor Buys (KU Leuven). In het kader van deze opstart bezorgen we u een eerste nieuwsbrief. Deze nieuwsbrief biedt een eerste kennismaking met het project, waarin aandacht wordt geschonken aan staartbijten bij vleesvarkens. Staartbijten kan een groot probleem vormen op varkensbedrijven en resulteren in financiële verliezen. De bedoeling van dit project is dan ook om onderzoek te verrichten naar het effect van managementaanpassingen en verrijkingselementen op het staartbijtgedrag bij vleesvarkens. Hierdoor kunnen oplossingen worden aangeboden, die praktisch haalbaar zijn.

In deze nieuwsbrief overlopen we ook hoe we de verworven kennis zullen verspreiden en op welke manier u actief kunt deelnemen. Want ook uw kennisinbreng wordt ten volle gewaardeerd.

In het kader van dit project zullen nog drie nieuwsbrieven verschijnen, waarin meer uitleg wordt gegeven over bijeengesprokkelde informatie, discussienamiddagen, studiedagen en verzameld demomateriaal.

Veel leesgenot.

De projectgroep

In dit nummer:

Voorwoord	I
Projectvoorstelling	2
Kennisoverdracht	5

Projectvoorstelling

Concreet verloop van het project?

De varkenshouderij is vanuit economisch oogpunt een belangrijke bedrijfstak binnen de Vlaamse land- en tuinbouw. Het is voor de Vlaamse economie dan ook belangrijk dat deze sector goed draait, maar vanzelfsprekend is dit ook voor de varkenshouder zelf van groot belang. Er zijn verschillende factoren die de rendabiliteit op een bedrijf bepalen. Ongewenste gedragingen onder de dieren, zoals staartbijten, hebben een lagere productie en financiële opbrengst tot gevolg.

Dit project spitst zich voornamelijk toe op dit ongewenst gedrag (staartbijten) en tracht praktijkoplossingen te zoeken. De realisatie hiervan gebeurt op basis van de specifieke onderzoeken die verder worden beschreven.

Staartbijtgedrag bij varkens

Staartbijtgedrag wordt het vaakst bij vleesvarkens van 40 à 50 kg vastgesteld. Het ontstaan van dit gedrag wordt door verschillende factoren beïnvloed. Varkens vertonen, ook in een omgeving zonder afleidingsmaterialen, een sterke motivatie tot het vertonen van exploratie- en wroetgedrag. Via deze gedragingen verkrijgen ze immers informatie over hun omgeving en mogelijke voedselbronnen. Als de omgeving de varkens weinig mogelijkheid biedt tot het uitoefenen van deze gedragingen, richten zij hun gedrag naar hokgenoten. Dit veroorzaakt mogelijk huidletsels en mogelijke financiële verliezen aan de slachtlijn. De vraag is dan of managementaanpassingen en aanpassingen aan de omgeving dit staartbijtgedrag en ander ongewenst gedrag en hierdoor ook de financiële verliezen kunnen beperken. Aangezien in buitenlandse studies vaak gebruik wordt gemaakt van snel groeiende varkens, is er weinig bekend over de impact van aanpassingen bij het Belgische sterk beveesde en vroeger groeiend vleesvarken. Om de invloed van genetica na te gaan, worden in dit project 2 verschillende beertypes (groeibeer versus meer geconformeerde beer) gebruikt, die verschillen in fokwaardeschatting voor conformatie en dagelijkse groei.

Het onderzoek spitst zich toe op verrijkingselementen, managementaanpassingen en genetica om staartbijtgedrag te beïnvloeden.

Verrijkingselementen

Om exploratiegedrag mogelijk te maken en zo ongewenst gedrag te voorkomen, kan de omgeving worden aangepast. Er kunnen elementen of materialen worden toegevoegd die wroet- en exploreergedrag stimuleren. Toediening van stro blijkt een sterk reducerend effect te hebben op de prevalentie van staartbijten, maar omwille van de roostervloeren in de intensieve varkenshouderij, is stro als beddingmateriaal nauwelijks toepasbaar. Het verstrekken van kleine hoeveelheden stro blijkt echter ook een reductie van frustratiegedrag en een verhoging van exploratief gedrag te induceren.

Omwille van die redenen wordt er binnen dit project voor gekozen om het effect van omgevingsverrijkende applicaties na te gaan, die toepasbaar zijn in de varkenshouderij en de varkens voorzien van kleinere hoeveelheden wroetmateriaal.

Omdat varkens voorkeuren vertonen voor manieren van aanbieden, wordt eerst in preferentietesten nagegaan welke verrijkende applicatie het meest geschikt blijkt te zijn om stro te verstrekken en onder welke vorm (lang stro, gehakseld stro, geperst stro). Vervolgens wordt deze dan toegepast op 3 praktijkbedrijven. Aan de hand van gedragingen en productiegegevens wordt vervolgens nagegaan wat het effect hiervan is op lange termijn.

Naast applicaties met stro kunnen ook aangepaste voederbakken met speelrad de omgeving van de varkens verrijken, aangezien de dieren dan langer bezig zijn met hun voeder.

Managementaanpassingen

Een aantal managementfactoren oefenen een invloed uit op de prevalentie van staartbijtgedrag. Het management kan (indien zinvol) door de varkenshouder worden aangepast en daarom is het interessant na te gaan wat het effect is van een aantal managementaanpassingen.

Gescheiden opfok

Binnen de varkenshouderij worden vleesvarkens meestal in gemengde groepen afgemest. In internationale literatuur wordt aangehaald dat gescheiden opfok een reducerend effect heeft op staartbijten bij baren (Hunter et al., 2001). Of dit ook kan worden gesteld voor het typische Belgische vleesvarken, wordt in het project nagegaan.

Schuilmogelijkheden

Binnen de intensieve houderij worden varkens gehuisvest op een beperkte oppervlakte. Dit betekent ook een beperkte mogelijkheid om te vluchten bij contact met hokgenoten. Dit veroorzaakt mogelijk stress waardoor (staart)bitgedrag kan escaleren. Binnen dit project worden twee toepassingen uitgetest die vleesvarkens de mogelijkheid bieden

te vluchten/schuilen. Een eerste toepassing zijn demonteerbare schuilpanelen, die in de hokken worden geïnstalleerd zodat slachtoffers bij frustratie of agressief gedrag zich hierachter kunnen verschuilen. Een tweede toepassing is het verhoogd demonteerbaar platform met een licht hellend loopvlak, dat er eveneens voor zorgt dat slachtoffers zich kunnen isoleren van de agressor. Deze toepassing biedt alvast twee voordelen: enerzijds voorziet het varkens van een vluchtmogelijkheid en anderzijds werkt het een verlaging van de hokdensiteit in de hand. Over de effecten van deze toepassingen op staartbijtgedrag is echter nog weinig bekend.

Intacte staarten

Het preventief couperen van biggenstaarten wordt nog steeds op grote schaal toegepast. Er wordt immers vanuit gegaan dat wanneer staartbijten een groot probleem is op het bedrijf, de schade door het couperen van de staarten wordt beperkt. Wanneer echter managementaanpassingen en/of verrijkingselementen worden toegepast die staartbijtgedrag reduceren, wordt het couperen van biggenstaarten mogelijk overbodig. Om na te gaan of deze elementen effectief zijn bij het niet couperen van staarten, worden ze in de eindfase van dit project toegepast bij varkens met intacte staarten.

Kosten-batenanalyse

Zoals eerder vermeld, veroorzaakt staartbijtgedrag financiële verliezen. Het is belangrijk dat deze verliezen in kaart worden gebracht. De economische impact van de gevolgen van staartbijten, zoals uitval,

verlaagde groei, medicatie en letsels, worden in dit project duidelijk in beeld gebracht. Om dit te kunnen doen, worden verschillende zoötechnische parameters en parameters gerelateerd aan diergezondheid geregistreerd tijdens de proeven.

Duurzaamheidsster

Per managementaanpassing en verrijkingselement zal een duurzaamheidsster worden ontwikkeld. De bedoeling van deze ster is een rangschikking te maken van hoog naar laag reducerende impact op de prevalentie van staartbijten zodat de varkenshouder een keuze kan maken in verrijkend materiaal.

De inbreng van de varkenshouders is binnen dit project zeker van belang. Doordat de proeven voornamelijk op praktijkbedrijven worden uitgevoerd, wordt de sector nauw betrokken bij het project en ervaren de varkenshouders zelf welk effect managementaanpassingen en verrijkingselementen hebben. Tijdens de proeven op de praktijkbedrijven worden de varkenshouders bevraagd naar hun ervaringen om de perceptie ten opzichte van verrijkingselementen en de haalbaarheid ervan te beoordelen.

Theoretische informatie is interessant, maar het omzetten van deze informatie naar bruikbare praktijkinformatie is ons streefdoel. De doelstelling van dit project is namelijk om de varkenshouder praktijkoplossingen aan te reiken ter vermindering van staartbijtgedrag. De kennisverspreiding gebeurt op verschillende manieren.

**VERANTWOORDELIJKE
UITGEVER**

Dier & Welzijn
 KU Leuven|Thomas
 More
 Bert Driessen
 Kleinhoefstraat 4
 2440 Geel
 T: 014/562327
 F: 014/562331

Email:
 Bert.driessen@kuleuven.
 be
 Nadine.buys@biw.kuleuven.
 be

Kennisoverdracht

Hoe bekom ik als varkenshouder informatie over het project?

Nieuwsbrieven

Tijdens het project worden in totaal 4 nieuwsbrieven (half jaarlijkse editie) gepubliceerd waarin u op de hoogte van het verloop en de resultaten binnen het project wordt gehouden. Zo kan u het project van dichtbij opvolgen.

Discussiedagen

In de loop van het project worden 3 discussiedagen georganiseerd. Hierbij is het de bedoeling dat varkenshouders hun inbreng kunnen doen. Daarnaast zal een studiedag worden georganiseerd.

Handboek

Alle kennis die wordt vergaard binnen het project, wordt verzameld in een handboek. Dit handboek bevat in eerste instantie een uitgebreide literatuurstudie omtrent staartbijtgedrag bij varkens en de gevolgen hiervan. Daarnaast wordt aangegeven welke preventieve maatregelen kunnen worden genomen, ter voorkoming

van staartbijtuitbraken. Hierin worden onder andere managementaanpassingen en verrijkende elementen besproken. De tekst wordt ondersteund met foto's en bespreekt de informatie zo praktisch mogelijk (onder andere voor- en nadelen). Tot slot wordt een evaluatieprotocol voorgesteld ter autocontrole.

Kenniswebsite

De resultaten die in de loop van het project worden bekomen, worden verzameld op onze kenniswebsite (www.diereninformatie.be).

Dit project wordt gefinancierd door de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu.

Meer informatie?

U wenst meer informatie omtrent dit project of u wenst op één of andere manier mee te werken aan het project? Een mailtje naar varkens.kempen@thomasmore.be volstaat!